

Boros–Farkas Bernadett

A tanulóval való egyéni foglalkozás alapvető szabályai,
módszerei IV. A hiperaktív tanulók fejlesztése, a
figyelemzavarral küzdő tanulók fejlesztése

A követelménymodul megnevezése:

Általános pedagógiai asszisztensi feladatok

A követelménymodul száma: 1283-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-017-50

A TANULÓVAL VALÓ EGYÉNI FOGLALKOZÁS ALAPVETŐ SZABÁLYAI, MÓDSZEREI IV. A HIPERAKTÍV TANULÓK FEJLESZTÉSE, A FIGYELEMZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK FEJLESZTÉSE

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

1. eset: K. Lacika 7 éves. Idén lett iskolás. Az édesanya elmondta, hogy gyermekével csak nagyon nehezen boldogul, játékában és hétköznapi tevékenységeiben ide-oda kapkod, rendszerint elkezd, de nem fejezi be azokat. Állandóan elkalandozik, nincs semmi, amiben igazán el tudna mélyülni. Hamar elfárad és a délutáni alvásból is ébreszteni kell, mert magától jóval tovább aludna, mint kisebb testvére. Az óvodában gyakran panaszkodtak az óvónők Lacira, emiatt voltak pszichológusnál, aki azt mondta, nagy valószínűséggel a gyermek hiperaktív.

2. eset: L. Peti 2. osztályos. Nem képes végigülni a tanórákat, közbekiabál, beszélget vagy játszik, nagyon nagy a mozgásigénye. Keresi azokat az alkalmakat, amikor végre fölállhat és elmeget a helyéről. Járt a gyermek pszichológiai vizsgálaton, ahol hiperaktivitást állapítottak meg vele kapcsolatban.

Az imént említett két eset első ránézésre hasonlóknak tűnik, pedig valójában különböző diagnózisokkal állunk szemben annak ellenére, hogy a szakemberek mindkét gyermeket hiperaktívnek találtrák.

Bár a címben a hiperaktív tanulók és a figyelemzavarral küzdő tanuló fejlesztése áll, mindenképpen ki kell térnünk a **hipermotilis** gyermekek csoportjára, akiket – az esetek többségében tévesen – a hiperaktív gyermekekkel azonosítanak még szakemberek is. /!/ Pedig világosan látni fogjuk a szakmai információ tartalom olvasásakor a különbségeket. Egy tévhitet biztosan el kell oszlatnom: A hiperaktivitással a figyelemzavar, illetve a figyelemzavarral a hiperaktivitás nem jár együtt feltétlenül.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

Sajnos sok helyen (szakkönyvekben, internetes oldalakon) a hiperaktivitást és a figyelemzavart együtt említik, egyiket a másik törvényszerű velejárójának mondják, sőt egymással magyarázzák a két fogalmat. Pedig e két dolog egymástól függetlenül létezik, az más kérdés, hogy ismerjük az **ADHD /Figyelemhiányos hiperaktivitás zavar/** tünetegyüttest, ahol mind a figyelemzavar, mind a hiperaktivitás megfigyelhető.

Még a téma bővebb kifejtését megelőzően szeretném tisztázni, hogy az esetfelvetésben az **1. esetben** nem hiperaktivitásról, hanem **hipermotilitásról** beszélhetünk.

1. A figyelem meghatározása, fajtái

D .O. HEBB így határozta meg: **"A figyelem az agy olyan működése vagy állapota, mely a személyt felkészíti arra, hogy inkább a környezet bizonyos részeire vagy vonatkozásaira reagáljon, mint másokra."**¹ A figyelem ingerek közti szelektálás. E képességünkkel pontosabbá tesszük észlelésünket, optimális feltételeket teremtve, az információk felfogása és feldolgozása tekintetében.

A figyelem kategóriájába **többféle funkció** is tartozik:

- A gyermek képes ellenállni az elterelésnek
- Cselekvését kitartóan tudja folytatni
- Tud egy bizonyos ingerre összpontosítani
- Képes különböző ingereket tudatosan és hatékonyan megkülönböztetni

Ha egy iskolás gyermeknek figyelemzavara van, problémája lehet az egyik vagy akár az összes – imént említett – összetevővel is. A figyelemzavaros gyermeknek azért terelhető el könnyedén a figyelme, mert nem képes hosszabb ideig összpontosítani egy dologra.

Ideális esetben az életkor előrehaladtával a figyelem összpontosításának ideje nő.

A figyelem legfőbb funkciója az ingerek közti akaratlagos vagy spontán szelektálás, hogy az ingergazdag környezetből csak a lényeges ingerekre reagáljunk, illetve csak azokat észleljük.

Ha új, szokatlan inger kerül környezetünkbe, reflexesen odafordulunk, és miután beazonosítjuk az inger forrását és megszokjuk a jelenlétét, akkor a ráirányuló figyelem megszűnik.

A FIGYELEM MŰKÖDÉSÉRŐL

¹ Németh Erzsébet – S. Pintye Mária: Mozdul a szó...Budapest, 1995. 98. oldal

A figyelmi működésnek vannak korlátai, amelyek a tanuló életkorával vagy más belső feltételekkel hozhatók összefüggésbe." Egyes adatok szerint az intenzív figyelem időtartama 7–10 éves korban maximum 20 perc, ami 11–12 éves korra 25 percre növekedhet. A különböző helyzetekben mért figyelmi teljesítménygörbék azt mutatják, hogy a figyelmi működést sokfajta más tényező is befolyásolja, többek között, hogy a nap, a hét vagy az év mely szakaszában tartunk. Milyen a gyermek testi és pszichés állapota, életmódjának rendszeressége, táplálkozása, alvásigényének kielégítettsége, fáradékonysága. Tanulási helyzetben mennyire érdekes és újszerű a közölt információ, milyen a tanóra üteme, a pedagógus mennyire képes a gyermek a figyelmét felkelteni és fenntartani."²

A FIGYELEM FAJTÁI:

- Szándékos /akaratlagos/: A figyelmi tevékenység **tudatos** mentális **erőfeszítést** igényel. Pl: hosszabb ideig hallgatunk egy előadást, aminek anyagából később vizsgáznunk kell.
- Spontán /akaratlan/: Amikor figyelmünk hirtelen, önkéntelenül egy ingerre irányul. Önkéntelenül is felfigyelünk erős, szokatlan ingerekre, pl: hang és fény ingerek. Pavlov a figyelemnek ezt a fajtáját "mi az?" reflexnek nevezi.
- Automatikus /megosztott/: Nem igényel tudatos odafordulást és erőfeszítést. Gyakorlás útján alakul ki. Egyidejűleg több tevékenység, történés nyomon követése lehetséges. Erre a képességre például az oktatás, nevelés, egészségügy területén dolgozóknak elengedhetetlenül szükségük van.
- Kitartó /éberség/: Nagy mentális erőfeszítést igényel. Erre a figyelem fajtára van szükség adott problémakör feltárásához, megértéséhez. A kitartó figyelem az idő múlásával jelentősen csökken. Egyes kutatók szerint kitartó figyelemre maximum 10–15 percig képes az ember. Mások szerint még ennyi ideig sem. Hogy mennyi ideig vagyunk képesek "feszített" figyelemmel lenni, befolyásolhatja lelkiállapotunk, érdeklődésünk, motiváltságunk, előzetes ismereteink és tapasztalataink.

2. A figyelemzavar

Figyelemzavar=figyelmi funkciók zavara. A gyermek nem tud egy bizonyos dologra hosszabb ideig összpontosítani, ezért figyelve könnyen elterelhető. Korábban említettem, hogy minél idősebb egy gyermek, a figyelem összpontosításának ideje annál hosszabb. A figyelemzavaros gyermekeknél ez az érési folyamat nem egyenletes, nem tökéletes. Mivel figyelemösszpontosításuk rövid ideig tart, nem tudják befejezni az elkezdett feladatokat, játékokat. Kapkodva váltanak egyik tevékenységről másikra. Minden olyan feladatnál rosszul teljesítenek, ahol a kitartó figyelemre lenne szükség.

A figyelemzavar típusai:

- Gyenge a figyelem összpontosítása

² http://www.beszed.hu/figyelemfejleszto_program/2010.09.14./

- Figyelem fenntartásának gyengesége
- Figyelem megosztásának képtelensége
- A figyelem terjedelmének zavara

A gyermekek figyelemzavarának – többek között – oka, hogy nem képesek az ingerek szándékos, akaratlagos szelektálására, figyelmük könnyen elterelődik, az ingerek kategorizálása lassú.

A figyelemzavar tünetei:

- Figyelemfenntartás nehézsége feladatoknál, játékoknál
- Iskolai feladataiban figyelmetlenségre utaló hibákat vét
- Nehézségei vannak saját feladatai megszervezésekor
- Gyakran nem veszi észre ha beszélnek hozzá
- Sokszor fordul elő, hogy nem követi az utasításokat, nem fejezi be az iskolai feladatokat
- Gyakran elveszti az iskolai munkához szükséges dolgait/ceruzák, füzetek/
- A tartós szellemi megterhelést igénylő feladatokat kerüli, megtagadja/házi feladat, iskolai munka/
- Napi tevékenységében gyakran feledékeny
- Figyelme könnyen elterelődik

A gyermekek legalább 5–7 %-a / más források szerint 3–5 %-a/ küzd **figyelmi problémákkal**, amelyek **okai lehetnek a tanulási eredménytelenségnek, az iskolai kudarcoknak**. Mindenki által ismert, hogy a tanulási sikertelenség következtében gyakran jelentkezik a viselkedés és a beilleszkedés elégtelensége is. A figyelmi működés javítása a tanulás segítésének egyik legkézenfekvőbb módja s a másodlagos tünetek megjelenésének megelőzése.³

3. A hiperaktivitás

A hiperaktivitást pszichiátriai betegségnek tekintik, nézzük a szó eredeti jelentését:

Hiper-: túlzó, túlságos; a vele összetett fogalom fokozott meglétét, túlságos voltát jelöli.
Aktivitás: Cselekvési kedv, fokozott tevékenység. A fogalom eredeti jelentését nézve a hiperaktív gyerek olyan valaki, aki az átlagosnál több cselekvési kedvvel, energiával rendelkezik.

Nem feltétlenül rendellenességről van szó, amikor a gyermek aktivitásával kilóg a többi gyerek közül. Persze az ilyen gyerek aktivitása sokszor kényelmetlen lehet és felmerülhet az igény arra, hogy a gyereket az átlaghoz lassítsák. Ezzel a ténnyel persze nem szándékom komolytalanul gondolkodni a témában, sőt! Nem kétséges, hogy a probléma létezik. Nem mindegy, hogy kezeléskor a tüneteket nyomjuk el gyógyszerekkel vagy a valódi okokat keresve az alapproblémát kezeljük.

³ <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=oktatas-torda/2010.09.14./>

A HIPERAKTIVITÁS TÜNETEI

A hiperaktív gyermek:

- 1. Rosszul tűri a monotóniát
- 2. Mozgásigénye jóval nagyobb az átlagnál
- 3. Nagy benne az újdonság iránti igény / E három tényező meglétének következtében nem képes a tanítási órákat végigülni. /
- Ha a tananyag kevésbé érdekes vagy egyszerűen nem sikerül felkelteni és fenntartani az érdeklődését, akkor unatkozik és keres magának más, érdekesebb elfoglaltságot. Például játszani kezd, beszélget, feláll valamilyen ürüggyel, hogy végre mozoghasson egy kicsit.
- A hiperaktív gyerekeknek nincs figyelemzara. Képes kitartóan figyelni, ha újdonság utáni igénye kielégítésre kerül.
- Cselekvésük mindig célra irányul, bármit is csinálnak, abban hatékonyak.
- Általában gyorsabban dolgoznak, mint a többiek, ami problémákat szülhet hiszen, ha végeztek a feladatukkal, unatkozni kezdenek és szinte biztos, hogy találnak maguknak valamilyen elfoglaltságot.

Kulcsár Mihályné szerint: "Mivel a hiperaktivitás igazából személyiségjellemzőnek tekinthető, ezért a kezelésében nem a gyerek megváltoztatását tűzzük ki célul. El kell fogadnunk, hogy a gyerekek személyisége nagyon különböző lehet: vannak csendes visszahúzódó, nagyszájú, barátságos gyerekek és vannak – még ha ritkán is – hiperaktív gyerekek. Ezzel a ténnyel meg kellene barátkoznunk ahhoz, hogy kezelni tudjuk a kialakuló problémás helyzeteket. Szándékosan nem problémás gyereket írok, mert maga a gyerek nem tekinthető problémásnak, viszont személyiségéből adódóan könnyebben kerül zűrés helyzetekbe. Ilyenkor nagyon nagy a pedagógusok felelőssége. Fel kellene ismerniük, és el kellene fogadniuk hogy a gyermek hiperaktív, és ennek megfelelően kellene vele bánni."⁴

A hiperaktivitás kezelési lehetőségei pedagógiai, gyógypedagógiai szempontból

- 1. Lehetőség biztosítása az óra közbeni mozgásra, fölállásra. Kapjanak a pedagógustól megbízásokat, pl: táblatörlés, térkép fölakasztása, feladatlapok kiosztása stb.
- 2. Teherbírásuk nagy, ha végeztek egy feladattal, kapjanak rögtön újat, mert szükséges állandóan foglalkoztatni őket.
- 3. Mivel a monotóniát rosszul tűrik, változatos feladatokkal kell "rájuk" készülni.
- 4. Adhatunk nekik önálló feladatokat, a lényeg, hogy mindig kössük le őket, és néha igenis engedjük őket fölállni, helyet változtatni – természetesen osztálytermen belül.

⁴ <http://tanulasizavarok.doctor.hu/keret.cgi?/hipermo.html> (2010.08.30.)

- 5. Nagyon fontos, hogy a pedagógus tudatosítsa a gyermekben elvárásait, igényeit, és saját példáján szemléltetve mutassa meg, hogy ez elfogadható. Ha ezt sikerül tudatosítani a gyermekben /azaz, hogy őt elfogadják/, el lehet jutni oda, hogy maga a hiperaktív gyermek ad ötletet arra, hogy mit csináljon abban az esetben, amikor hamarabb végez társainál.

Egyértelműen látszik, hogy a hiperaktív gyermek nem kevés többletmunkát jelent a pedagógusnak. Ha sikerül a fentebb említett tanácsokat megvalósítani, akkor nem kell feleslegesen idegeskednie amiatt, hogy állandóan megzavarja az óra menetét, így elterelve a többi gyermek figyelmét.

4. A hipermotilitás

Hipermotilitás = túlmozgásosság. Ez egy neurodinamikai zavar, melynek fő forrása az idegrendszer ingerlése és gátlási folyamatainak kiegyensúlyozatlansága. **Ebben az esetben az ingerlése folyamatok túlsúlyáról beszélhetünk.** Ebből adódóan **a mozgásos tevékenység feletti kontroll, így az önirányítás nem hatékony.**

A HIPERMOTILIS GYERMEK JELLEMZŐI:

A hipermotilis gyermek mozgáskivitelezési képessége ép, mégis összerendezetlenség, ügyetlenség látszatát kelti.

Súlyosan sérül a figyelem akaratlagos irányításának készsége, a koncentráció szintje nagyon alacsony.

A figyelem tartósságának hiányában a vizuális észlelés felületes, a megfigyelés pontatlan, ezért a vizuális csatornával összefüggő funkciók terén a fejlődés elégtelen.

Az auditív észlelés, differenciálás területén szintén elmaradás tapasztalható.

Sem a játék, sem a feladatmegoldás terén nem tudnak elmélyülten tevékenykedni, mert figyelme gyorsan elterelődik.

Érzelmi kitörései, a normákhoz való alkalmazkodás nehézsége miatt gyakran kerülnek konfliktusba környezetükkel. Alacsony a toleranciaszintje, a frusztrációt rosszul tűri.

A figyelemösszpontosítást igénylő tevékenységekben hamar elfárad. Előfordulhat, hogy figyelme megtapad bizonyos dolgoknál. Lehet, hogy az osztály már rég túljutott egy témán, ő még mindig azon gondolkodik.

Mozgása kapkodó, impulzív, a meggondolatlanság benyomását kelti.

Feladatmegoldáskor nehézséget okoz a műveletek sorrendjének megtartása.

Állandóan matat, moccanog, nem tud a helyén megülni.

Nagyon fáradékony, nagy az alvási igénye.

A hipermotilitás súlyos éretlenségi tünet, mely az idegrendszer szervezetlenségéről árulkodik. Ez akarattól független állapot, sem szorgalommal, sem akarattal nem lehet rajta változtatni.

Őket büntetni nem etikus és értelmetlen. Ha megbüntetik, még annyi kedvük sem lesz a tanuláshoz, mint addig volt a sok kudarc ellenére.

Mozgásterápiával jól fejleszthetők, ezért érdemes minél hamarabb szakember segítségét kérni.

Gyakori hiba, hogy a hipermotilis gyerekeket a hiperaktivitásnál leírtak szerint próbálják kezelni, amely nem vezet, nem vezethet eredményre, így a tanár- diák viszony még inkább elmérgesedhet.

EGYÉNI FOGLALKOZÁSOK SZABÁLYAI, MÓDSZEREI

A figyelemhiányos hiperaktivitással /ADHD/, figyelemzavarral és hipermotilitással gyakran együtt jár tanulási nehézség, tanulási zavar. A "tisztán" hiperaktív gyerekek – akik nem figyelemzavarosak – /Kulcsárné/ is küzdhetnek tanulási zavarral, de nem a hiperaktivitásuk, hanem más képességük, részképességük zavart működése miatt. Mindenképpen szükséges az egyéni foglalkozás, fejlesztés a deficitek leküzdése érdekében. Mint említettem, a **hipermotilitás** hátterében az idegrendszer érsí folyamatainak elégtelensége áll, amely azonban eredményesen kezelhető megfelelő **mozgásterápia** megválasztásával. Ezek a mozgásterápiák általában kis csoportban /2-5 fő/zajlanak, sőt van, hogy egyéni, a minél nagyobb hatásfok elérése érdekében. A hipermotilis gyerekeknek **relaxációs terápiát** is dolgoztak ki, ami azért is hangozhat különösnek, mert ők nem képesek több másodpercen keresztül nyugodtan ülni vagy feküdni. A szem behunyását háritják, a relaxációhoz szükséges attitűd hiányzik.

Az egyéni foglalkozásokkal – amelyek a prevenció/megelőzés/, illetve a reedukáció/már meglévő, állandósult tanulási problémák kezelése/érdekében történik – **kapcsolatban a módszertani szempontok mellett egyéb szempontoknak is kell érvényesülniük ahhoz, hogy hatékonyak lehessünk a fejlesztések során. Ezek a szempontok a következők:**

A fejlesztő helyiség legyen:

- tiszta, világos, rendezett
- Ne legyen zsúfolt, és ne legyenek felesleges eszközök a gyermek közelében /Felesleges minden olyan eszköz, ami nem tartozik az akkor felhasználásra kerülő eszközök közé. Például lehet, hogy egy korábbi alkalommal használtunk színes korongokat, de ha a következő fejlesztésen nincs rá szükség, ne legyenek ott, mert elterelik a figyelmet. Stb./

A TANULÓVAL VALÓ EGYÉNI FOGLALKOZÁS ALAPVETŐ SZABÁLYAI, MÓDSZEREI IV. A HIPERAKTÍV TANULÓK FEJLESZTÉSE, A FIGYELEMZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK FEJLESZTÉSE

- Nagyon fontos a csend, hogy ne zajos, forgalmas teremben történjen a fejlesztés, mert minden zaj és hang befolyásolja a figyelem állapotát.

Az imént említett tényezők közhelynek tűnhetnek, de nem tudjuk elégszer hangsúlyozni ezeket. Minderre oda kell figyelniük- némi "képzavarral" élve: a lényeg a részletekben /is/ rejlik.

A fejlesztéshez, fejlődéshez az optimális feltételek megteremtése nélkülözhetetlen.

A hiperaktív, figyelemzavaros gyermekkel foglalkozó pedagógus, gyógypedagógus /gyógy/pedagógiai asszisztens magatartása legyen elfogadó. Érezze a gyermek, hogy szeretik és elfogadják őt. Soha ne büntessék szeretetmegvonással, ne kössék a szeretetet feltételekhez. Világos, betartható szabályokat állítsanak fel, olyanokat, amelyeket speciális helyzetéből adódóan képes lehet betartani. Fontos a következetesség. Amit egyszer megengedtek, azt máskor ne tiltsák hasonló helyzetben, és amit nem lehet egyszer, azt máskor se lehessen csak azért, mert pl. fáradtabbnak érzik magukat, mint máskor. Rövid, világos, érthető instrukciókat adjanak a gyerekeknek, ha szükséges ismételjék meg, hogy minden szó eljusson hozzá. Nem győzöm hangsúlyozni, hogy mindig minden a szeretet jegyében történjen.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. feladat

Nézzon utána /interneten, tanáruk által megadott szakirodalomban/ az ADHD tünetegyüttes jellemzőinek, kialakulása okainak, tüneteinek, prognózisának, kezelési lehetőségeinek! Osszák meg egymással az összegyűjtött információkat! Információit az alábbi helyen rögzítse!

MUNKANYAG

2. feladat

Keressen tanulótársaival cikkeket, szülői fórumokat, pedagógus hozzászólásokat az interneten a hiperaktivitás, figyelemzavar kezelésével kapcsolatban, különös tekintettel a gyógyszeres kezelésre! Az olvasottak, hallottak alapján alkosson véleményt e témában! Hangozzanak el érvek és ellenérvek! Kérdezzék az Önöket tanító pedagógusokat tapasztalataikról! Rögzítsenek néhány gondolatot az alábbi helyen!

A large rectangular box with a yellow border, containing 15 horizontal lines for writing. A large, faint watermark reading 'MUNKANYAG' is visible diagonally across the box.

3. feladat

Gyűjtsön, keressen néhány figyelemfejlesztő technikát vagy játékot! Használja az internetet és a tanára által megjelölt irodalmat!

MUNKANYAG

4. feladat

Gondolkodjanak közösen! Mit gondolnak, hogyan lehetne a hiperaktív gyermeket óra közben úgy foglalkoztatni, hogy közben társait nem zavarja meg, figyelmüket nem tereli el? Írjanak néhány lehetőséget a megadott helyre!

MUNKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Egészítse ki az alábbi definíciókat!

A _____ az agy olyan működése vagy állapota, mely a személyt felkészíti arra, hogy inkább a környezet bizonyos részeire vagy vonatkozásaira reagáljon, mint másokra. A _____ ingerek közti _____. E képességünkkel pontosabbá tesszük észlelésünket, optimális feltételeket teremtve, az információk felfogása és feldolgozása tekintetében.

Hiper-: túlzó, túlságos; a vele összetett fogalom _____ meglétét, túlságos voltát jelöli. **Aktivitás**: _____ kedv, _____ tevékenység. A fogalom eredeti jelentését nézve a **hiperaktív gyerek** olyan valaki, aki az átlagosnál _____ cselekvési kedvvel, energiával rendelkezik.

_____ = **figyelmi funkciók zavara**. A gyermek _____ egy bizonyos dologra hosszabb ideig összpontosítani, ezért figyelme könnyen _____. Korábban említettem, hogy minél idősebb egy gyermek, a figyelem összpontosításának ideje annál hosszabb. A _____ ez az érési folyamat nem egyenletes, nem tökéletes. Mivel figyelemösszpontosításuk rövid ideig tart, nem tudják befejezni az elkezdett feladatokat, játékokat. Kapkodva váltanak egyik tevékenységről másra. Minden olyan feladatnál _____ teljesítenek, ahol a kitartó figyelemre lenne szükség.

_____ : túlzó, túlságos; a vele összetett fogalom fokozott meglétét, túlságos voltát jelöli. _____ : Cselekvési kedv, fokozott tevékenység. A fogalom eredeti jelentését nézve a _____ gyerek olyan valaki, aki az átlagosnál több cselekvési kedvvel, energiával rendelkezik.

Hipermotilitás = _____. Ez egy neurodinamikai zavar, melynek fő forrása az idegrendszer _____ és _____ folyamatainak kiegyensúlyozatlansága. Ebben az esetben az _____ folyamatok túlsúlyáról beszélhetünk. Ebből adódóan a _____ tevékenység feletti kontroll, így az önirányítás nem hatékony.

2. feladat

A figyelem fajtái közül melyikre jellemzők az alábbiak? Válaszát a megadott helyre írja!

A TANULÓVAL VALÓ EGYÉNI FOGLALKOZÁS ALAPVETŐ SZABÁLYAI, MÓDSZEREI IV. A HIPERAKTÍV TANULÓK FEJLESZTÉSE, A FIGYELEMZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK FEJLESZTÉSE

- a) Nagy mentális erőfeszítést igényel. Erre a figyelem fajtára van szükség adott problémakör feltárásához, megértéséhez. A kitartó figyelem az idő múlásával jelentősen csökken. Egyes kutatók szerint kitartó figyelemre maximum 10–15 percig képes az ember. Mások szerint még ennyi ideig sem. Hogy mennyi ideig vagyunk képesek "feszített" figyelemmel lenni, befolyásolhatja lelkiállapotunk, érdeklődésünk, motiváltságunk, előzetes ismereteink és tapasztalataink.

- b) Amikor figyelmünk hirtelen, önkéntelenül egy ingerre irányul. Önkéntelenül is felfigyelünk erős, szokatlan ingerekre, pl: hang és fény ingerek. Pavlov a figyelemnek ezt a fajtáját "mi az?" reflexnek nevezi.

- c) A figyelmi tevékenység **tudatos** mentális **erőfeszítést** igényel. Pl: hosszabb ideig hallgatunk egy előadást, aminek anyagából később vizsgáznunk kell.

- d) Nem igényel tudatos odafordulást és erőfeszítést. Gyakorlás útján alakul ki. Egyidejűleg több tevékenység, történés nyomon követése lehetséges. Erre a képességre például az oktatás, nevelés, egészségügy területén dolgozóknak elengedhetetlenül szükségük van.

3. feladat

Az alábbi állítások közül melyik Igaz /I/ és melyik Hamis /H/? Válaszát a kijelölt helyre írja!

A szándékos figyelem jellemzője, hogy a figyelmi tevékenység **tudatos** mentális **erőfeszítést** igényel. _____

A hiperaktivitás az agy olyan működése vagy állapota, mely a személyt felkészíti arra, hogy inkább a környezet bizonyos részeire vagy vonatkozásaira reagáljon, mint másokra. _____

A figyelmi problémák, nem lehetnek okai tanulási eredménytelenségnek, iskolai kudarcoknak.

A figyelemzavaros gyermeknek azért terelhető el könnyedén a figyelme, mert nem képes hosszabb ideig összpontosítani egy dologra.

A figyelem fajtái a következők:

- Gyenge a figyelem összpontosítása
- Figyelem fenntartásának gyengesége
- Figyelem megosztásának képtelensége
- A figyelem terjedelmének zavara

A hiperaktív gyerek olyan valaki, aki az átlagosnál több cselekvési kedvvel, energiával rendelkezik.

A hipermotilis gyermekeknél súlyosan sérül a figyelem akaratlagos irányításának készsége, a koncentráció szintje nagyon alacsony.

A figyelemzavaros gyermek érzelmi kitörései, a normákhoz való alkalmazkodás nehézsége miatt gyakran kerül konfliktusba környezetével. Alacsony a toleranciaszintje, a frusztrációt rosszul tűri.

A hiperaktív gyerekeknek nincs figyelemzavara. Képes kitartóan figyelni, ha újdonság utáni igénye kielégítésre kerül.

Gyakori hiba, hogy a hipermotilis gyerekeket a hiperaktivitásnál leírtak szerint próbálják kezelni, amely nem vezet, nem vezethet eredményre, így a tanár- diák viszony még inkább elmérgesedhet.

Egyes adatok szerint az intenzív figyelem időtartama 7-10 éves korban maximum 20 perc, ami 11-12 éves korra 25 percre növekedhet.

A hiperaktivitással a figyelemzavar minden esetben együtt jár.

4. feladat

Írjon a kijelölt helyre legalább 5 figyelemzavarra jellemző tünetet!

5. feladat

Mi jellemző a hiperaktív gyermekekre? Tegyen mellé X-et!

Roszul tűri a monotonitást _____

2. Mozgásigénye jóval nagyobb az átlagnál _____

Figyelemzavaros _____

Súlyosan sérül a figyelem akaratlagos irányításának készsége, a koncentráció szintje nagyon alacsony _____

Cselekvése mindig célra irányul, bármit is csinál, abban hatékony _____

A figyelem tartósságának hiányában a vizuális észlelés felületes, a megfigyelés pontatlan, ezért a vizuális csatornával összefüggő funkciók terén a fejlődés elégtelen _____

Sokszor fordul elő, hogy nem követi az utasításokat, nem fejezi be az iskolai feladatokat _____

Általában gyorsabban dolgozik, mint a többiek, ami problémákat szülhet hiszen, ha végzett a feladatával, unatkozni kezd és szinte biztos, hogy talál magának valamilyen elfoglaltságot _____

. Nagy benne az újdonság iránti igény _____

Mozgása kapkodó, impulzív, a megdöntöttség benyomását kelti _____

6. feladat

Mi jellemző a hipermotilis gyermekekre? Tegyen mellé X-et!

Mozgása kapkodó, impulzív, a megdöntöttség benyomását kelti _____

Az életkor előrehaladtával a figyelem összpontosításának ideje nő _____

Feladatmegoldáskor nehézséget okoz a műveletek sorrendjének megtartása _____

Állandóan matat, moccan, nem tud a helyén megülni _____

Cselekvésük mindig célra irányul, bármit is csinálnak, abban hatékonyak _____

A figyelem tartósságának hiányában a vizuális észlelés felületes, a megfigyelés pontatlan, ezért a vizuális csatornával összefüggő funkciók terén a fejlődés elégtelen _____

Az auditív észlelés, differenciálás területén szintén elmaradás tapasztalható _____

Érzelmi kitörései, a normákhoz való alkalmazkodás nehézsége miatt gyakran kerülnek konfliktusba környezetükkel. Alacsony a toleranciaszintje, a frusztrációt rosszul tűri_____

7. feladat

Írja le az alább megadott helyre, hogy milyen az ideális fejlesztő helyiség az egyéni fejlesztések alkalmával!

MUNKANYAG

8. feladat

Írja le, milyen a megfelelő pedagógusi, asszisztensi hozzáállás a hiperaktív, figyelemzavaros, gyermekhez! Válaszát a megadott helyre írja!

MUNKANYAG

9. feladat

Az alább felsorolt esetekben milyen problémával kell szembenézni? Válaszát a kijelölt helyre írja!

a) L. Peti 2. osztályos. Nem képes végigülni a tanórákat, közbekiabál, beszélget vagy játszik, nagyon nagy a mozgásigénye. Keresi azokat az alkalmakat, amikor végre fölállhat és elmehet a helyéről.

b) K. Lacika 7 éves. Idén lett iskolás. Az édesanya elmondta, hogy gyermekével csak nagyon nehezen boldogul, játékában és hétköznapi tevékenységeiben ide-oda kapkod, rendszerint elkezd, de nem fejezi be azokat. Állandóan elkalandozik, nincs semmi, amiben igazán el tudna mélyülni. Hamar elfárad és a délutáni alvásból is ébreszteni kell, mert magától jóval tovább aludna, mint kisebb testvére.

d) P. Lali 8 éves. Másodjára járja az 1. osztályt, mert nem tudta a minimum követelményt teljesíteni. Könnyen elkalandozik, gyakran félbehagyja feladatait. A tanító utasításait nem vagy csak részben követi. Házi feladatait hiányosan készíti el. Az összpontosítást, koncentrációt igénylő feladatokat kerüli.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A **figyelem** az agy olyan működése vagy állapota, mely a személyt felkészíti arra, hogy inkább a környezet bizonyos részeire vagy vonatkozásaira reagáljon, mint másokra. A **figyelem** ingerek közti **szelektálás**. E képességünkkel pontosabbá tesszük észlelésünket, optimális feltételeket teremtve, az információk felfogása és feldolgozása tekintetében.

Hiper-: túlzó, túlságos; a vele összetett fogalom **fokozott** meglétét, túlságos voltát jelöli. **Aktivitás**: **cselekvési** kedv, **fokozott** tevékenység. A fogalom eredeti jelentését nézve a **hiperaktív gyerek** olyan valaki, aki az átlagosnál **több** cselekvési kedvvel, energiával rendelkezik.

Figyelemzavar=figyelmi funkciók zavara. A gyermek **nem tud** egy bizonyos dologra hosszabb ideig összpontosítani, ezért figyelme könnyen **elterelhető**. Korábban említettem, hogy minél idősebb egy gyermek, a figyelem összpontosításának ideje annál hosszabb. A **figyelemzavaros gyerekeknél** ez az érési folyamat nem egyenletes, nem tökéletes. Mivel figyelemösszpontosításuk rövid ideig tart, nem tudják befejezni az elkezdett feladatokat, játékokat. Kapkodva váltanak egyik tevékenységről másikra. Minden olyan feladatnál **rosszul** teljesítenek, ahol a kitartó figyelemre lenne szükség.

Hiper : túlzó, túlságos; a vele összetett fogalom fokozott meglétét, túlságos voltát jelöli. **Aktív**: Cselekvési kedv, fokozott tevékenység. A fogalom eredeti jelentését nézve a **hiperaktív** gyerek olyan valaki, aki az átlagosnál több cselekvési kedvvel, energiával rendelkezik.

Hipermotilitás =túlmozgásosság. Ez egy neurodinamikai zavar, melynek fő forrása az idegrendszer **ingerlése**s és **gátlási** folyamatainak kiegyensúlyozatlansága. Ebben az esetben az **ingerlése**s folyamatok túlsúlyáról beszélhetünk. Ebből adódóan a **mozgásos** tevékenység feletti kontroll, így az önirányítás nem hatékony.

2. feladat

- a) Kitartó figyelem
- b) Spontán /akaratlan/ figyelem
- c) Szándékos /akaratlagos/ figyelem
- d) Automatikus figyelem

3. feladat

A szándékos figyelem jellemzője, hogy a figyelmi tevékenység **tudatos** mentális **erőfeszítést** igényel. I

A hiperaktivitás az agy olyan működése vagy állapota, mely a személyt felkészíti arra, hogy inkább a környezet bizonyos részeire vagy vonatkozásaira reagáljon, mint másokra. H

A figyelmi problémák, nem lehetnek okai tanulási eredménytelenségnek, iskolai kudarcoknak. H

A figyelemzavaros gyermeknek azért terelhető el könnyedén a figyelme, mert nem képes hosszabb ideig összpontosítani egy dologra. I

A figyelem fajtái a következők:

- Gyenge a figyelem összpontosítása
- Figyelem fenntartásának gyengesége
- Figyelem megosztásának képtelensége
- A figyelem terjedelmének zavara H

A hiperaktív gyerek olyan valaki, aki az átlagosnál több cselekvési kedvvel, energiával rendelkezik. I

A hipermotilis gyermekeknél súlyosan sérül a figyelem akaratlagos irányításának készsége, a koncentráció szintje nagyon alacsony. I

A figyelemzavaros gyermek érzelmi kitörései, a normákhoz való alkalmazkodás nehézsége miatt gyakran kerül konfliktusba környezetével. Alacsony a toleranciaszintje, a frusztrációt rosszul tűri. H

A hiperaktív gyerekeknek nincs figyelemzavara. Képes kitartóan figyelni, ha újdonság utáni igénye kielégítésre kerül. I

Gyakori hiba, hogy a hipermotilis gyerekeket a hiperaktivitásnál leírtak szerint próbálják kezelni, amely nem vezet, nem vezethet eredményre, így a tanár- diák viszony még inkább elmérgesedhet. I

Egyes adatok szerint az intenzív figyelem időtartama 7–10 éves korban maximum 20 perc, ami 11–12 éves korra 25 percre növekedhet. I

A hiperaktivitással a figyelemzavar minden esetben együtt jár. H

4. feladat

Az alábbiak közül bármelyik 5, jó megoldásnak minősül:

- Figyelemfenntartás nehézsége feladatoknál, játékoknál
- Iskolai feladataiban figyelmetlenségre utaló hibákat vét
- Nehézségei vannak saját feladatai megszervezésekor
- Gyakran nem veszi észre, ha beszélnek hozzá
- Sokszor fordul elő, hogy nem követi az utasításokat, nem fejezi be az iskolai feladatokat
- Gyakran elveszti az iskolai munkához szükséges dolgait/ceruzák, füzetek/
- A tartós szellemi megterhelést igénylő feladatokat kerüli, megtagadja/házi feladat, iskolai munka/
- Napi tevékenységében gyakran feledékeny
- Figyelme könnyen elterelődik

5. feladat

Roszul tűri a monotonitást X

2. Mozgásigénye jóval nagyobb az átlagnál X

Cselekvése mindig célra irányul, bármit is csinál, abban hatékony X

Sokszor fordul elő, hogy nem követi az utasításokat, nem fejezi be az iskolai feladatokat X

Általában gyorsabban dolgozik, mint a többiek, ami problémákat szülhet, hiszen ha végzett a feladatával, unatkozni kezd és szinte biztos, hogy talál magának valamilyen elfoglaltságot X

. Nagy benne az újdonság iránti igény X

6. feladat

Mozgása kapkodó, impulzív, a meggondolatlanság benyomását kelti X

Feladatmegoldáskor nehézséget okoz a műveletek sorrendjének megtartása X

Állandóan matat, moccan, nem tud a helyén megülni X

A figyelem tartósságának hiányában a vizuális észlelés felületes, a megfigyelés pontatlan, ezért a vizuális csatornával összefüggő funkciók terén a fejlődés elégtelen X

Az auditív észlelés, differenciálás területén szintén elmaradás tapasztalható X

Érzelmi kitörései, a normákhoz való alkalmazkodás nehézsége miatt gyakran kerülnek konfliktusba környezetükkel. Alacsony a toleranciaszintje, a frusztrációt rosszul tűri X

7. feladat

- tiszta, világos, rendezett

- Ne legyen zsúfolt, és ne legyenek felesleges eszközök a gyermek közelében /Felesleges minden olyan eszköz, ami nem tartozik az akkor felhasználásra kerülő eszközök közé. Például lehet, hogy egy korábbi alkalommal használtunk színes korongokat, de ha a következő fejlesztésen nincs rá szükség, ne legyenek ott, mert elterelik a figyelmet. Stb./
- Nagyon fontos a csend, hogy ne zajos, forgalmas teremben történjen a fejlesztés, mert minden zaj és hang befolyásolja a figyelem állapotát.

8. feladat

- Elfogadó magatartás a felnőttek részéről a gyermek felé. Érezze a gyermek, hogy szeretik őt. Soha ne büntessék a szeretet megvonásával.
- Betartható szabályok felállítása, azok következetes betartatása a gyermekkel.
- Rövid, tömör, érthető instrukciók megfogalmazása a gyermek felé.
- Mindig minden a szeretet jegyében történjen.

9. feladat

- a) Hiperaktivitás
- b) Hipermotilitás
- c) Figyelemzavar

IRODALOMJEGYZÉK

http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/a_figyelem_fogalma.html 2010.09.10./

http://www.beszed.hu/figyelemfejleszto_program/2010.09.14./

http://www.emberijogok.hu/letoltes/hiperaktiv_v3_2.pdf /2010.09.15./

<http://tanulasizavarok.doctor.hu/keret.cgi?/hipermo.html> /2010. 08.22./

http://hu.wikipedia.org/wiki/Figyelemhi%C3%A1nyos_hiperaktivit%C3%A1s-zavar#Figyelemzavarok_.C3.A9s_sz.C3.A9tsz.C3.B3rts.C3.A1g /2010. 08.02./

Dr. Illyés Sándor/szerk./: Gyógypedagógiai alapismeretek, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest, 2000.

Németh Erzsébet– S. Pintye Mária: Mozdul a szó..., Logopédia Kiadó Gmk, Budapest, 1995.

Dr. Salné Lengyel Mária/szerk./: Fejlesztő Pedagógia (különszám), Mentor–Szanator Kft, Budapest, 2000.

Gary Chapman – Ross Campbell: Gyerekekre hangolva, Harmat Kiadó, Budapest, 2010.

A(z) 1283-06 modul 017-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 140 01 0000 00 00	Gyógypedagógiai asszisztens
52 140 01 0000 00 00	Pedagógiai asszisztens

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

15 óra

MUNKANYELV

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató